

Navodila *za* *dodajanje matic*

Kako uspešno dodati matico?

Kadar se čebelar odloči zamenjati matico v čebelji družini, jo po navadi kupi pri vzrejevalcu matic in pričakuje, da bosta zamenjava in dodajanje uspešna. Če mu to ne uspe, je razočaran, jezi se na vzrejevalca matic, saj je po njegovem poglavitni krivec za njegov neuspeh. Številni čebelarji zanemarjajo biološke zakonitosti in samo biologijo čebelje družine. Obstaja veliko pogojev, ki jih je treba upoštevati, in to brez velike filozofije, da bi bilo sprejetje dodanih matic uspešno. Čebeljo družino moramo privedi v biološko stanje, v katerem pričakuje mlado oplojeno matico. S čebelami ni mogoče delati na silo, temveč jim je treba dati to, kar pričakujejo v določenem obdobju. Če jim nekaj vsiljujete, in še to na

napačen način, ste lahko prepričani, da čebele tega ne bodo sprejele, ker pričakujejo samo to, kar potrebujejo v določenem trenutku.

1. Zamenjava matice v normalni čebelji družini, v kateri je matica zaradi starosti zmanjšala obseg zaleganja

Z gotovostjo ugotovimo starost matice, če je ta označena, težavnejša pa je določitev njene starosti pri neoznačenih maticah. Zunanji znaki ostarele, a neoznačene matice so:

- zmanjšanje obsega zalege,
- presledkasta zalega,
- čebelja zalega je že pomešana s trotovsko zalego, ker matici zmanjkuje zaloga semena,

- stara matica se po satu premika zelo počasi, se opoteka in rada pade s sata, ki ga pregledujemo,
- navadno je temnejše barve, nima več puhastega videza.

Zaradi zmanjšanja zaloge semena pri stari matici se zmanjšuje tudi količina izločenega matičnega feromona, ki je nujno potreben za normalno delovanje čebelje družine. Kolikor manjše je izločanje feromona pri stari matici, toliko boljši je sprejem mlade matice z veliko količino semena in s tem tudi z veliko količino feromona.

Enaki znaki kot pri stari matici, slabo zaleganje in majhna količina feromona so značilni tudi za slabo oplojeno mlado matico, zato se v družini hitro po njenem dodajanju pojavijo zasilni matičniki, to pa je navadno znak slabe kakovosti mlade matice.

Matičniki se v čebelji družini lahko pojavijo tudi ob kakovostni mladi matici, če je bila družina pred menjavo matice že v močnem rojilnem razpoloženju in je zelo živalna. Skoraj nemogoče ali zelo težko je menjati matico v čebelji družini, ki je v rojilnem razpoloženju, zato se v taki družini nikoli ne lotimo tega dela!

Težavnejša je tudi zamenjava matice v normalni čebelji družini, v kateri stara matica še normalno zalega, torej ima še dovolj zaloge semena in zato izloča tudi dovolj feromona. Tako nekatere kakovostne

starejšje matice menjamo šele ob koncu tretje sezone zaleganja, seveda po prenehanju rojilnega razpoloženja (julij–avgust).

Vzrejene matice so najkakovostnejše, kadar je vreme sončno in toplo ter kadar je v naravi obilo čebelje paše, po navadi je to od junija in do druge tretjine julija. Pozneje se pogosto pojavi suša oz. brezpašno obdobje, v katerem se zmanjša količina kakovostnih troto, zato je v tem obdobju slabša tudi oploditev matic. Avgustovske ali še pozneje oplojene matice so povprečno slabše oplojene in manj kakovostne.

2. Zagotavljanje temeljnih bioloških pogojev za sprejetje mlade oplojene matice v normalni čebelji družini

a) V taki čebelji družini ne sme biti niti neoplojene niti oplojene matice.

Čebelarji največkrat prav ob zagotavljanju tega pogoja naredijo napako, zaradi katere lahko družina izroji ali sama zamenja staro matico. V tem primeru čebelar opazi, da v panju ni več odkrite zalege, zato misli, da je družina brez matice. Vendar je v večini primerov v takem panju že neoplojena ali celo oplojena matica, ki pa ne zalega toliko časa, dokler je v panju še stara pokrita zalega prejšnje matice. V večji čebelji družini torej mlada neoplojena matica, ki se oplodi pozneje, ne začne izlegati

jajčec toliko časa, dokler je v panju še stara zalega prejšnje matice.

Če je v panju še stara pokrita zalega, ob njej pa mlada neoplojena ali oplojena matica, ki še ne zalega, je vsako dodajanje nove matice biološko neuspešno. Mlado matico, ki še ne zalega, je v močni čebelji družini zelo težko najti, ker je ta še razmeroma majhna, poleg tega pa beži po satu in se skriva. Zaradi tega neizkušeni čebelarji pogosto mislijo, da je čebelja družina brezmatična, če v panju ni odkrite zalege.

b) Preizkus brezmatičnosti čebelje družine

Preizkus naredimo tako, da v družino vstavimo sat z mlado, odkrito čebeljo zalego. Če čebele po 4–5 dneh iz nje ne potegnajo zasilnih matičnikov, je v družini gotovo navzoča matica. V nasprotnem, torej če na dodanem satu mlade zalege potegnajo matičnike, pa v tej čebelji družini zanesljivo NI matice. Šele ko je v prelegalni ali v izrojeni čebelji družini zalega že izležena, ko čebele zašumijo s trepetanjem kril in sprostijo nosanovo žlezo, šele tedaj smo lahko prepričani, da v tej čebelji družini ni matice. Taki družni moramo čim prej dodati oplojeno matico, saj bo v nasprotnem postala trotovec. Če opazimo, da v čebelji družini že dalj časa ni matice in da so trotovino začele izlegati kar čebele (lažne matice), bomo taki družini z veliko težavo dodali mlado oplojeno matico. Taka družina namreč biološko pričakuje neoplojeno matico, uspešno pa ji lahko dodamo le 2–3 leta staro matico, ki se je že umirila in ne beži po satju.

c) V čebelji družini, v kateri menjamo matico, ne sme biti odkrite čebelje zalege.

To dosežemo tako, da devet dni pred dodajanjem nove oplojene matice odstranimo staro matico. Po devetih dneh je čebelja zalega že vsa pokrita. Taka brezmatična družina po navadi potegne tudi zasilne matičnike, ki jih po devetih dneh natančno odstranimo, potem pa družini dodamo mlado oplojeno matico v matičnici.

Če ob pregledu po devetih dneh zgrešimo samo en matičnik – ti se velikokrat skrivajo pod gručo čebel ali v robovih satnikov – bo naše dodajanje nove matice neuspešno. Zato je treba potrgati res vse! Čebeljo družino moramo pripraviti tako, da po biološki poti ne more vzgojiti svoje matice, pričakuje pa našo dodano matico.

Čebelja družina torej nima svojega matičnika (zasilnega ali rojevega), nima odkrite zalege, iz katere bi čebele lahko potegnile svoj zasilni matičnik, prav tako pa tudi nima niti oplojene niti neoplojene matice. Dodana mlada oplojena matica mora biti kakovostno oplojena z veliko količino feromona, saj dobra čebelja družina navadno zavrne slabo oplojeno mlado matico in raje potegne svoje zasilne matičnike. Tako čebeljo družino biološko prisilimo, da nima nobene naravne možnosti za vzgojo svoje lastne matice. Če so zadovoljeni in upoštevani vsi navedeni biološki pogoji, bo dodajanje mlade oplojene matice gotovo uspešno. Na kratko, družini dodamo novo matico šele po devetih dneh od odstranitve stare matice ter vseh zasilnih matičnikov.

Pri dodajanju matic moramo upoštevati tudi zunanje dejavnike, kot so

paša, temperatura in letni čas. Najboljši uspeh pri dodajanju dosežemo pri normalnih zunanjih temperaturah, zmerno dobri paši in če družina ni v rojilnem razpoloženju. Če paše ni, jo nadomestimo z dodajanjem čebelje pogače. Čebele naj jo jemljejo daljši čas, to je vsaj sedem dni, saj tako nadomestimo naravne pašne razmere. Če je paša izjemno obilna, pa tudi to vpliva na slabše sprejetje matic.

Dodajanje matic v narejence ali v suhe umetne roje (ometence)

Narejence navadno delamo iz močnih družin v poznih popoldanskih urah, ko je nekaj pašnih čebel že v panjih. Iz teh bomo jemali satnice s pokrito zalego in čebelami. Narejenec v prašilčku je navadno narejen vsaj iz treh satov pokrite zalege, in to

iz treh različnih močnih družin. Tako so feromoni, po katerih se čebele in matica spoznavajo v narejencu, med seboj pomešani, zato čebele ne čutijo medsebojne združitve. Taki družini zato lahko mlado oplojeno matico dodamo že čez dvanajst do dvajset ur, ko iz svoje odkrite zalege še niso potegnile zasilnih matičnikov. Narejencu tudi takoj dodamo sat z medom in cvetnim prahom, na dno panja za zadnjim okencem pa vstavimo pogačo. Odpeljemo jih vsaj tri kilometre stran od kraja polnjenja, tako da se stare pašne čebele vrnejo le delno, večina mladih čebel pa ostane v narejencu. Te mlajše čebele tudi radi sprejmejo dodano mlado oplojeno matico. Ob jemanju pogače so zagotovljene tudi pašne razmere in dobro razpoloženje čebel za sprejetje nove maticе.

Suhemu umetnemu roju (ometen-cu) lahko že po nekaj urah dodamo novo matico, ker je brez zalege in zato tudi brez vsake biološke možno-sti, da bi vzredil svojo matico.

Tehnika dodajanja mladih oplojenih matic v plastičnih matičnicah.

Napredni vzrejevalci matic po večini uporabljamo sodobne plastične matičnice, ki so dovolj velike in zračne, tako da je stik s preostalimi čebelami v družini, v katero smo dodali matico, dober. Narejene so tako, da oplojena mlada matica s štirimi do šestimi če-belami spremljevalkami v njej lahko živi najmanj pet do šest dni.

V zadnjem delu matičnice sta tudi dva ločena, različno dolga kanala – eden je krajši, drugi daljši – napolnje-na s trdo sladkorno pogačo. Ta je tako hrana za matico in čebele spremlje-valke kot tudi snov, skozi katero se morajo pregristi čebele iz družine, v katero smo dodali matico z matičnico. Prvi kanal na matičnici je krajši in ima na koncu proti novi matici matično rešetko, skozi katero nova matica ne more preiti v dodano čebeljo družino. Čebele iz družine, v katero smo dodali matico, tako pregrizejo manjši kanal in vzpostavijo stik z novo matico. Čebele v matičnici se prek matične rešetke izmenjavajo in počasi nosijo feromon nove matice v svoje čebelje gnezdo. Nove matice pa te čebele instinktivno ne ubijejo, ker vedo, da skozi matično rešetko ne more zapu-stiti matičnice. Prvi dan po dodaja-nju matice v matičnici čebele le prek mrežice vzpostavljajo stik z dodano matico in prek matične rešetke vzpo-stavijo stik z matico. Tretji dan čebele pregrizejo daljši kanal in osvobodijo

matico. Tako smo s postopnim osvo-bajanjem matice v sodobni matičnici dosegli zelo dobro sprejetje matice.

Eden izmed najpomembnejših postopkov pri dodajanju matic je, da pred vstavitvijo matice v matičnici v prej pripravljeno čebeljo družino iz matičnice izpustimo vse čebele spremlje-valke. Tedaj odlomimo tudi zadnji plastični del, ki zapira zunanji dostop do sladkor-nega testa. Prek tega testa se bodo čebele pozneje pregrizle do matice.

Čebele spremljevalke branijo svojo matico in jo varujejo pred čebelami v družini, v katero smo dodali matico. Problem je tudi v razliki feromo-nov med dodano matico s spremlje-valkami ter čebelami, katerim smo dodali matico. Večkrat uporabimo tudi zvijačo. Ko iz matičnice odstrani-mo spremljevalke, matici dodamo tri mlade čebele iz družine, v katero jo bomo dodali. Tako ima mlada, dodana matica mlade spremljevalke iz iste družine, v katero smo dodali matico. Na ta način biološko pripomoremo k zelo dobremu sprejetju te matice.

Spremljevalke odstranimo iz ma-tičnice tako, da na njen prozorni pokrov damo manjši kos matične rešetke. Prozorni pokrov matičnice previdno potegnemo proti kanalo-ma, napolnjenima s pogačo, tako da delno osvobodimo prednji del ma-tičnice. Čez nekaj časa bodo čebele skozi matično rešetko postopno za-pustile matičnico, v njej pa bo ostala samo matica. Tedaj prozorni pokrov

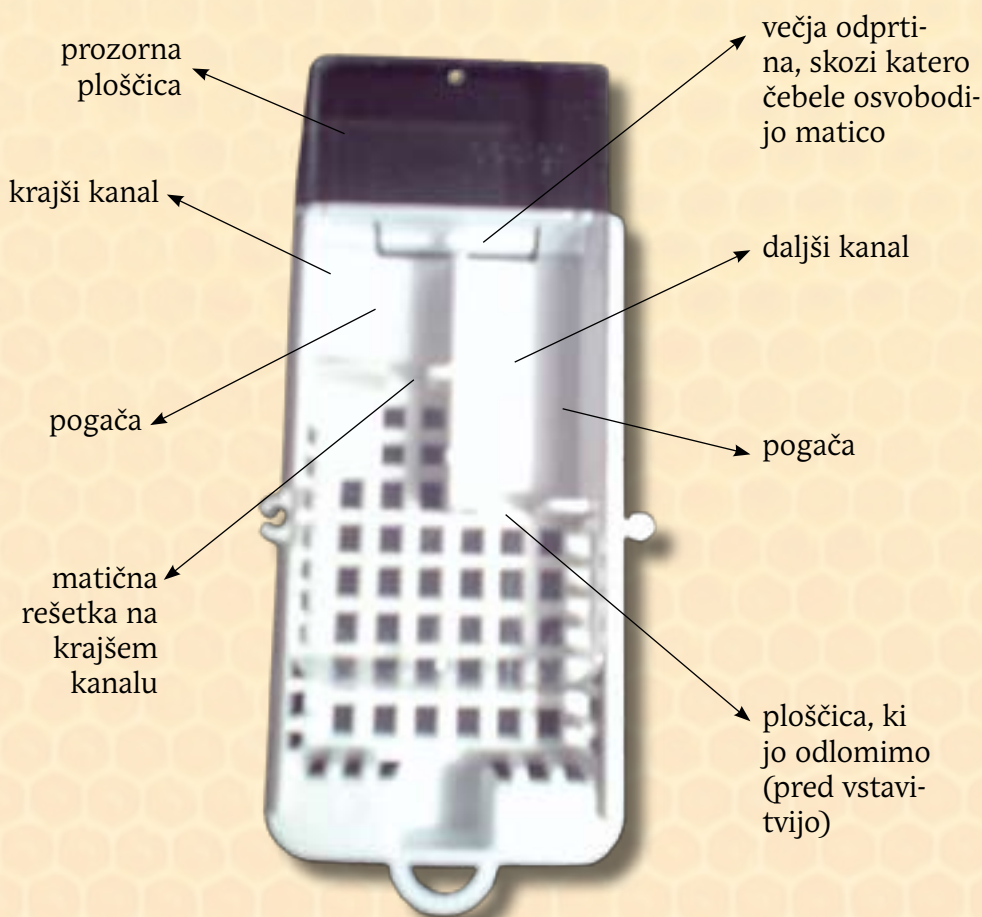
matičnice previdno potisnemo v prejšnji položaj in tako zapremo matičnico. Pri tem opravilu pazimo, da ne poškodujemo matice.

V številčno normalno čebeljo družino dodamo matičnico z matico kar na podnico panja, v slabše čebelje družine pa dodamo matičnico z matico zadaj med sate, tako da je odprtina s pogačo obrnjena proti čebeljemu gnezdu (žrelu).

Dan po dodajanju matice v matičnici že lahko pogledamo, kako se do matice vedejo čebele. Če so do nje na-

padalne, če se v gruči trdno oklepajo matičnice in če z zadki pikajo v odprtine matičnice, je matico najbolje odstraniti iz panja. To čebeljo družino znova pregledamo in skušamo ugotoviti, zakaj je se je pojavilo tako sovražno vedenje čebel (zaradi navzočnosti druge matice, matičnikov itd.). Vedenje čebel, ki so prijazne do matice, je popolnoma drugačno, saj se ne oklepajo matičnice, ne pikajo vanjo, z nje jih je mogoče odstraniti z rahlim dotikom, sproščajo nosovno žlezo in trepetajo s krili ter na ta način prosijo sprejem matice.

Matičnica

Panja z družino, v katero smo dodali novo matico, se ne dotikamo sedem dni, da se čebele in matica prilagodijo novemu okolju. Tudi po tednu dni naj bo pregled sprejetja nove matice čim krajši in brez vznemirjanja čebel. Pregledamo samo sredinski sat čebeljega gnezda, ga počasi potegnemo k sebi, preverimo zaleženost in sat takoj počasi vrnemo v čebeljo družino. Nikdar ne iščemo mlade dodane matice, saj njeno navzočnost določimo s pregledom zaleženosti sata. Ob čezmerni razdraženosti take čebelje družine lahko čebele že sprejeto matico tudi ubijejo.

Dodajanje matic čebeljim družinam je eden izmed biološko najzahtevnejših posegov v čebelarstvu, zato zahteva veliko biološkega predznanja in opazovanja čebel.

APIS M&D

Čebelarstvo Debevec, Vrhnika
Vzrejevalec matic: Marko Debevec

